

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף א' שירות פסיכולוגי ייעוצי

מיניות והתנהגויות סיכון

תקציר הרצאה של דוד בנאי

סיכמה: נלי שטיין

בחברות המודרניות – גיל ההתבגרות מופיע בבית-אחת.
בחברות המסורתיות – יש רצף של היחשפות למטלות באופן הדרגתי. מה שלא מסוגלים, לא עושים. קיימת קלסיפיקציה והתאמה.
בהתייחסות למין – בחברות פשוטות – זה לא 'עניין גדול'. אין הסתרה והצנעה. יש חשיפה מתונה שאינה יוצרת חרדה. אין טאבו.
בתרבות שלנו יש תפיסה של הילד כ'קדוש'/'טהור' ובבית אחת 'מותר לו'. זו קפיצה התפתחותית המטילה המון אחריות על המתבגרים עצמם. מוצפים בחרדה, בחוסר נוחות, נוטים להתבודד, לא שותפים לפעילויות משפחתיות, שמים גבולות, רוצים יותר עצמאות ועוד. רוצה לעשות מה שהוריו עושים וצריך לפתח זהות מינית במהירות, לבחור בני זוג. דחיית ההורים כמענה לצורך בעצמאות.
התפיסה האנתרופולוגית מציאותית יותר לגבי גיל זה ורואה את המשימות ההתפתחותיות באופן מציאותי יותר לגבי הגיל. רואה הן את המשימות ההתפתחותיות העומדות בפניו ולא רק את המטלות הדינמיות (הפסיכולוגיות).
לקיחת סיכונים – יש להיבט בריא משום שהיא נעשית ברוב המקרים מתוך המוטיבציה להתבגר. להורים קשה להעביר את האחריות מהם לילדיהם. חלק מהסיכונים הם סיכונים פתולוגיים – אין להם מטרה התפתחותית. חלק מהם – מבנה של הימור. למתבגרים יש משיכה לאנשים כריזמטיים, לאידיאליים, לקבוצות התייחסות – כחלק מההתנסות שלהם.
לקיחת סיכונים בריאה תחזק את הילד. זו הלא בריאה עלולה לפגוע בו ולממש דחפים אובדניים מודחקים. יכול להעשות גם כענישה של ההורים. בנות נוטות יותר מבנים להכניס עצמן לסיטואציות של לסכן את גופן. זאת כדי להרגיש בעלות על הגוף.
יש פיצול מסוים של דרישה לא להסתכן – מחד ועידוד לגיוס לצה"ל מאידך. הנהיגה – פעולה שמהווה אישור לבגרות ודרושה מבחינת העצמאות. ככל שהלגיטימציה להתבגר קטנה יותר יטו לקחת יותר סיכונים.
חשוב שהורים יכבדו מתבגרים כמי שמסוגלים לחשוב ולנהוג בהיגיון. "אפקט המראה" – ההורים, החברים וכל הסביבה כמראה עבור המתבגר המזהה אותו כאדם בוגר. 'המראה'

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף א' שירות פסיכולוגי ייעוצי

צריכה לשקף גבולות, פרופורציות. הורים שמפקפקים בבגרותו של הילד/ה דוחפים אותו להתנהגויות לא בוגרות וסיכוניות.

אלימות – השפלה, השחתת רכוש, קללות, קונספירציות והחרמות, מניפולציות, ניצול – כל זה נכנס תחת הכותרת הזו. המתבגרים לומדים להתמודד עם נידוי מיני, להתחרות באחרים ומפתחים אתיקה של יחסים. אלימות היא הפרעה בתוך האתיקה הזו. הוא לומד על יחסי שליטה וניצול במקום על יחסי אמון. מניפולציות ושלתנות דרך ניצול חולשות הזולת, במקום משא ומתן עם עצמו ועם האחר.

האופי השתלטני יוצא לפועל בגיל זה, והילדים משכללים את צורות השליטה שלהם. למשל, השפלה של כל הילדים האחרים כדי לתפוס מקום מרכזי בקבוצה. כריזמה נרקסיסטית באמצעים של שליטה. בצורות הקיצוניות יכולים להתפתח יחסים סאדו-מזוכיסטיים והשליטה מתגמלת גם את הקורבן וגם את השולט. רוב מקרי ההתעללות בבית הספר נעשים על רקע של יחסי שליטה שמתפתחים לאט לאט. מזוהים ילדים חלשים על-ידי אלו בעלי צרכי שליטה. אונס קבוצתי ממושך מתפתח כשבחור אחד יוצר קשר עם נערה מסויימת ומשכנע אותה בנאמנותו כלפיה. הוא דו-פרצופי היות שהקשר איתה מבוסס על הנאתו מהשליטה בה והתייחסותו אליה כאל קורבן. אחרי שהוא שולט בה הוא מביא גם את חבריו ומיד מתרחשת הידרדרות. זה 'יושב' על רגשי הנחיתות שלו מול בנות אחרות והצורך שלו להפגין כוח ושליטה.

לא כל בת אפשר לנצל. בנות המסתבכות באירועים כאלה הן בעלות דימוי עצמי נמוך, קושי להיפרד מהמשפחה הגרעינית והרבה פעמים הן נשלטות על-ידי הורים תוקפניים. הן לא מצליחות להשתחרר מהשליטה בבית, והדרך היחידה לעבור משולט אחד לשולט אחר היא בצורה זו. כך הן מפנטזות שהן מתפתחות. כאילו גם להן יש שליטה על חייהן. בגיל ההתבגרות יש התפתחות של דפוס קשר. גם עם בנות וגם עם בני המין השני. הדפוסים האלה מתפתחים ומתגבשים עד גיל 18.

הדגש צריך להיות על אתיקה – מוסר של יחסים ולא על המעבר מפה ליד (אלימות). רק בבית הספר הם יכולים ללמוד זאת. צריך ללמוד לזהות סיטואציות של שליטה, או לא, עלבון, רמייה וכו'. זה יאפשר להם גם שפה ביניהם – דיבור בינם לבין עצמם. הדבר יעזור לארגון עולמם הפנימי.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף א' שירות פסיכולוגי ייעוצי

ילדים שמדרדרים נמצאים תחת ציפיות מוגזמות מצד הוריהם. ההורים לא תמיד מודעים לציפיות ולרמתן. מתבגרים שמתנתקים מהוריהם עלולים למצוא דמויות משמעותיות אחרות שהן לא חיוביות.

אנו חיים בחברה עם פחות ופחות רסן, גדרות וגבולות. מאידך יש יותר ויותר גירויים. עדין יש 'שיח השתמטות' (פוקו) על נושאים כמו סקס, ניצול, העמדת פנים, גניבה ועוד. החוק ברור אך לא מה עושים בתוך המסגרת שלו.

ועוד על התנהגויות סיכון של מתבגרים:

הימורים – סוג של פיתוי, התמכרות, בלתי נשלט. פנטזיה של שליטה בגורל. מלווים בהתרגשות שמאוד ממכרת. הכל נראה שטויות – ריסון, מאמצים ועוד. הכל נראה מקרי, והמפגש עם המקריות מחייה ומחזק. ככל שהאדם מהמר יותר, נוצר פיצול גדול יותר בין העולם האמיתי (שנראה אפור ומשעמם) לבין העולם של ההימורים (המרגש והסוחף).

הקוגניציה העיקרית – אזכה בסכום גדול, ארוויח. למרות שתוחלת הרווח שלילית. מחקרים שנעשו בארה"ב על אנשים שנטו להמר הראו שלמהמרים יש נטייה לעוות את המציאות. כמו בסמים יש עיסוק עם סכומי כסף קטנים בתחילה ולא ברור למה לאדם לא כדאי להמר.

המטרה – להפוך הילדים לרציונליים ומה מקור העונג בהימורים ולמה הפעילות אינה נכונה. זאת משום שיש בה ערך של החלשות האגו, אשלייה, הפקרה עצמית.

גם בבורסה יש דוגמאות להימורים ב'מניות קש' ולהפקרה עצמית. הימור מבוסס על אשלייה, ויש את זה גם ב'מפעל הפיס'. האשלייה מבוססת על הטעות בחשיבה, וגורמת להשקעה ולהפסד כספיים גוברים והולכים.

איך מסבירים לילדים למה להשען על הימורים זה שגוי? – מסוג ההתנהגויות שמחלישות אותך במקום לחזק אותך. המטרה העיקרית – הענקת 'כלים' להתמודדות.